

EKONOMİ & HUKUK BULUŞMALARI Trabzon

25 Haziran 2024

Av.Duygu Keleş

Trabzon Barosu Başkanı

Değerli Katılımcılar,

Bugün burada, “Sürdürülebilir Büyüme İçin Daha İyi Yargı” konulu seminer vesilesiyle toplanmış bulunuyoruz.

Bu noktada konuşmama, hukuk ve ekonomi kavramlarını tanımlayarak başlamak istiyorum. Bahse konu kavramları açıklamamın ardından ise bu iki disiplin arasındaki karşılıklı etkileşime değinerek hukuk ve ekonomi ilişkisinin önemini vurguladıktan sonra son olarak yargının rolüne değinmeye çalışacağım.

Öncelikle hukuk kavramını açıklamamız gerekirse; hukuk için, “adalete yönelmiş toplumsal yaşama düzenidir” diyebiliriz. Daha anlaşılır bir ifadeyle hukuk, toplumda düzeni sağlamak, bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemek ve adaleti temin etmek amacıyla oluşturulmuş kurum ve kurallar bütünüdür.

Ekonomi kavramı ise üretim, tüketim ve kaynakların dağıtımıyla ilgilenen bir bilim dalı olmakla, insanların, sınırlı kaynaklar karşısında sınırsız ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır.

Konuşmamın bu noktasında hukuk devleti ilkesine de değinmek istiyorum. Hukuk devleti en kısa tanımıyla, faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukukî güvenlik sağlayan devlet demektir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de hukuk devleti ilkesini, “yönetilenlere en güçlü, en etkin ve en kapsamlı biçimde hukuksal güvencenin sağlanması, tüm devlet organlarının eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olması” olarak tanımlamıştır.

Özetle, hukuk devleti ilkesi, devletin kendisinin de hukuka bağılı olduğu, hukukun üstünlüğünü ve adil bir düzeni temsil eden bir yönetim biçimidir. Hukuk devleti ilkesi bu itibarla, temel hak ve özgürlüklerin korunması, yargı bağımsızlığı, hukuki güvencelerin sağlanması gibi alt ilkeler etrafında şekillenmektedir. Bahse konu bu ilkelerin tamamı ise ancak iyi işleyen bir ekonomi ve ekonomik istikrar ile sağlanabilir. Bu durum, ekonominin hukuk devleti için ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

Velhasıl ekonomik düzenlemeler ve piyasa koşulları hukuk devletinin işleyişini etkilemektedir. Örneğin bugün, küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler gibi faktörler hukuk devleti ilkesini etkileyerek yeni sorunlar doğurmaktadır. Sözgelimi uluslararası ticaretteki hukuki düzenlemelerin ulusal hukukla uyumlu hale getirilmesi ve dijital ekonomiye ilişkin yeni düzenlemelerin oluşturulması gibi konular, ekonomi ile hukuk devleti arasındaki ilişkiyi iyiden iyiye derinleştirmektedir.

Bu girizgâhın ardından hukuk ve ekonomi disiplinlerinin hangi noktalarda kesiştiğini ve birbirlerine ne denli bağılı olduklarını yani birbirleri açısından önemlerini anlatmaya çalışacağım. Hukuk ve ekonomi, farklı disiplinler olmalarına rağmen günümüzde birbirlerini derinden etkileyen dinamik ilişkiler içindedirler. Örneğin, ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesi, piyasaların işleyişi ve rekabet hukuku gibi konular, hukukun ekonomi üzerindeki doğrudan etkilerini göstermektedir. Ayrıca ekonomik politikalar ve yatırım ortamı da hukuki çerçeveler ve düzenlemeler tarafından şekillendirilmektedir.

Günümüzde hukuk ve ekonomi arasındaki ilişkinin karmaşıklığı, birçok güncel sorunu da beraberinde getirmektedir. Örneğin, dijital ekonominin yükselişi ile veri gizliliği ve fikri mülkiyet hakları gibi konular, hukukçuları ve ekonomistleri yeni düzenlemeler ve çözümler aramaya yönlendirmektedir. Hakeza küresel ticaretteki değişimler, uluslararası hukukun uygulanabilirliği ve serbest ticaret anlaşmalarının ekonomik uyum üzerindeki etkileri de tartışma konusu olmaktadır.

Başta da söylediğim gibi, hukukun ekonomik sistem içindeki rolü, piyasanın düzenli ve adil bir şekilde işlemesini sağlamak ve sürdürmek için gerekli kuralları ve kurumları oluşturmaktır. Bu kurallar ve kurumlar, ekonomik aktörler arasındaki ilişkileri düzenleyerek, ekonomik faaliyetlerin yasal çerçevede gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca, mülkiyet haklarını koruyarak, sözleşmelerin geçerliliğini belirleyerek ve rekabeti teşvik ederek ekonomik büyümeyi de desteklemektedir.

Görüldüğü üzere, hukukun ekonomideki rolü, iş gücü piyasalarının düzenlenmesinden, ticaret ve yatırım hukukuna kadar geniş bir yelpazeyi

kapsamaktadır. Örneğin, iş hukuku çalışanların haklarını korurken, vergi hukuku ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan vergi yükümlülüklerini düzenlemektedir. Ayrıca, finansal piyasaları denetleyen sermaye piyasası hukuku ve rekabet hukuku gibi alanlar da ekonomik sistemin sağlıklı işlemesi için kritik öneme sahiptir.

Bu bağlamda, hukukun ekonomik sistem içindeki rolü, ekonomik aktörlerin güvenini sağlayarak, ekonomik istikrarın korunmasına ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak ve güçlü ve zayıf arasındaki dengeyi korumak noktasında toplanmaktadır. Nitekim her bir ekonomik faaliyetin ve kararın hukuki çerçevede değerlendirilmesi, piyasa katılımcılarının adil rekabet koşulları içinde faaliyet göstermesini sağlayarak ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

Tüm bunların yanı sıra ekonomik faaliyetlerdeki suistimalleri önlemek ve çıkar çatışmalarını engellemek için hukuki düzenlemeler şarttır. Örneğin, tekelleşmeyi önlemek, güçlü ve zayıf arasındaki dengeyi korumak ve haksız rekabeti engellemek ancak ve ancak hukukla sağlanabilir. Bu noktada ekonomik işletmelerin kendi menfaatleri ile kamu yararı arasındaki dengeyi korumak da hukukun düzenleyici rolünün kritik bir parçasıdır.

Buraya kadar anlatılanların denetimini sağlayacak mekanizma ise yargı erkidir. Nitekim yargı, hukukun üstünlüğünü ve adil bir toplumun temelini oluşturur. Ancak sürdürülebilirlik perspektifinden bakıldığında, mahkemelerin aldığı kararların çevresel etkilerini de göz önünde bulundurmaları kritik bir öneme sahiptir. Doğal kaynakların kullanımı, çevre kirliliği ve iklim değişikliği gibi konularda alınan kararlar, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine uygun olmalıdır.

Bu noktada yeri gelmişken sürdürülebilir büyüme kavramına değinmekte de fayda görmekteyim. Sürdürülebilir büyüme, ekonomik kalkınmayı sağlarken doğal kaynakların ve çevrenin korunmasıyla uyumlu bir şekilde gerçekleşmesini amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak, ise yalnızca politika yapıcıların ve toplumun desteğiyle değil, aynı zamanda adaletin de sağlanmasıyla mümkün olabilir.

Daha iyi yargı ideali ise, öncelikle bilimsel ve teknik bilgiye dayalı kararlar almayı gerektirmektedir. Çevresel etkilerin değerlendirilmesi, ancak uzman görüşlerin ve kanıtların mahkemelerce doğru şekilde değerlendirilmesiyle sağlanabilir. Bu sayede, çevresel riskler minimize edilebilir ve doğal kaynakların korunması için etkili adımlar atılmış olabilir.

Ayrıca, mahkemelerin toplumsal adaleti sağlama görevi de son derece önemlidir. Eşitlikçi ve adil kararlar, toplumun her kesiminin haklarının korunmasını ve sosyal adaletin sağlanmasını temin eder. Bu da sürdürülebilir büyümenin, toplumsal refah ve istikrarla birlikte gerçekleşmesine katkı sağlar.

Bu noktada yargının yenilikçiliği teşvik etmesi de son derece önemlidir. Hukuki süreçlerin ve çözüm yollarının sürekli olarak iyileştirilmesi, sürdürülebilir büyümeyi destekleyen politikaların geliştirilmesine olanak tanır. Yenilikçi hukuki çözümler, çevresel ve sosyal sorunların çözümü için kritik öneme sahiptir.

Son olarak, daha iyi yargı şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Karar süreçlerinin açıklığı ve toplumun katılımı, hukukun üstünlüğünü pekiştirir ve güvenilirlik sağlar.

Kısacası, sürdürülebilir büyüme için daha iyi yargı, bilimsel temele dayalı, çevresel ve sosyal etkileri dikkate alan, adaleti ve eşitliği sağlayan, yenilikçi ve şeffaf bir yaklaşımı ifade eder. Bu ilkeler doğrultusunda hareket ederek, sürdürülebilir bir gelecek için hep beraber adımlar atabiliriz.

Konuşmamda değinmek istediğim bir diğer husus da, adil yargılanma hakkıdır. Çünkü hukuk yargısında taraflar dava sürecinde pek çok yargılama masrafı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bahse konu bu giderlerin ödenebilmesi gücü, yani her vatandaşın adalet sistemine erişimini sağlamak son derece kritik öneme sahiptir. Yargılama masraflarının güncel ekonomik koşullar karşısında yüksek olması bireylerin yargıya erişimini zorlaştırabilir ve bu durum adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine yol açabilir. Bu nedenle, ekonomik düzenlemelerin ve hukukun mali yükümlülükler üzerindeki etkilerinin dikkate alınması, adaletin herkes için erişilebilir olmasını sağlamak adına büyük önem taşımaktadır.

Konuşmamı toparlayacak olursam; hukuk, ekonomik sistemin düzenlenmesi ve ekonomik faaliyetlerin yasal çerçevesinin belirlenmesinde son derece önemli ve etkin bir role sahiptir. Ticaret hukuku, ticari işlemleri düzenlerken, borçlar hukuku kişiler arasındaki borç ilişkilerini yönetir. İş hukuku, işçi haklarını; tüketici hukuku, tüketici haklarını korurken, rekabet hukuku piyasada adil rekabet koşullarının oluşmasını sağlar. Bu hukuk dalları, hem ekonomik aktörlerin hem de ekonomik aktörler karşısında zayıf konumda olan tüketici, işçi gibi kişilerin haklarını koruyarak adil ve dengeli bir düzenin oluşturulmasına katkıda bulunur.

Son olarak, bu seminerde birlikte geçireceğimiz zaman için Őimdiden hepinize teŐekkür eder, baŐarılı ve verimli bir seminer olmasını dilerim.